

**REJISSURA VA AKTYORLIK UYG‘UNLIGI: ROL VA SAHNA
BOSHQARUVI***Yusupov Muhammadsoli*

Annotatsiya: Ushbu maqola rejissura va aktyorlik uyg‘unligi, shuningdek, sahna boshqaruvi jarayonlarini ilmiy tahlil qiladi. Ishda sahnadagi dramatik voqea samaradorligini ta‘minlash uchun rejissor va aktyor o‘rtasidagi hamkorlik, rolni yaratish va sahnani boshqarish metodlari o‘rganiladi. Maqolada rejissorning sahnadagi harakatlarni tashkil etish, aktyorlarni tayyorlash va dramatik effektни kuchaytirish bo‘yicha usullari tahlil qilinadi. Shuningdek, sahnadagi vaqt, makon va harakatlarning uyg‘unligi orqali tomoshabinga yetkaziladigan emotsional ta‘sirning ahamiyati ko‘rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari teatr san‘atida rejissura va aktyorlik uyg‘unligini oshirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar beradi.

Kalit so‘zlar: rejissura, aktyorlik uyg‘unligi, sahna boshqaruvi, dramatik effect, sahnadagi hamkorlik, rol yaratish, teatr san‘ati, sahna tashkil etish

Rejissura va aktyorlik uyg‘unligi teatr san‘atining samarali ijro va dramatik effekt yaratishida asosiy omil hisoblanadi. Sahnadagi har bir harakat, ovoz va mimika tomoshabiga yetkaziladigan dramatik ta‘sirning sifatini belgilaydi. Shu nuqtai nazardan, rejissor va aktyor o‘rtasidagi uyg‘unlik, sahnani boshqarish va rolni yaratish jarayonlari ilmiy jihatdan chuqur tahlil qilinishi lozim. Rejissura – sahnada voqeaning dramatik oqimini tashkil etish san‘ati bo‘lib, u aktyorlik mahorati bilan uzviy bog‘liq. Rejissor sahnadagi harakatlarni, sahna dekoratsiyasini, yorug‘lik va ovoz effektlarini uyg‘unlashtirish orqali tomoshabiga kuchli emotsional tajriba yaratadi. Shu bilan birga, rejissor aktyor bilan yaqindan ishlash orqali rolni mukammal shakllantirishga hissa qo‘shadi. Bu jarayonda rejissorning sahna boshqaruvi va ijodiy yondashuvi faoliyatning asosiy tarkibiy qismi sifatida ahamiyat kasb etadi. Sahnadagi uyg‘unlikning muhim omili aktyorning rolga kirish va sahnadagi tabiiy ifodasidir.¹ Aktyorlar rejissor tomonidan belgilangan dramaturgik vazifalarni bajarish bilan birga, o‘z psixologik va jismoniy tayyorgarligini ham ishga soladi. Stanislavskiy metodikasi bo‘yicha, aktyor sahnadagi har bir harakatini ichki psixologik holat bilan uyg‘unlashtirishi lozim. Shu tarzda, sahnadagi jismoniy harakatlar va emotsional ifoda rejissor tomonidan belgilangan dramatik maqsad bilan uyg‘unlashadi. Sahna boshqaruvi – bu rejissorning vaqt, makon va harakatlarni tartibga solish orqali sahnadagi dramatik effektни kuchaytirish san‘atidir. Bu jarayonda rejissor aktyorlarni mashqlar orqali tayyorlaydi, sahnadagi dinamikani sozlaydi va tomoshabiga ta‘sirchan

1. ¹ Carnicke, S. M. *Stanislavsky in Focus*. Routledge, 2009. 76-b

dramatik sahna yaratadi. Sahnadagi harakatlarning ritmi, joylashuvi va aktyorlarning o‘zaro aloqasi rejissorning boshqaruvi bilan uyg‘un bo‘lganda tomoshabin hissiyotlari maksimal darajada uyg‘unlashadi. Shuningdek, zamonaviy teatrda texnologik yondashuvlar sahnadagi uyg‘unlikni oshirish imkoniyatlarini kengaytirmoqda. Vizual monitoring, raqamli sahna dizayni va multimediya elementlari rejissor va aktyor o‘rtasidagi uyg‘unlikni yanada mukammal shakllantirishga xizmat qiladi. Bu esa sahnada dramatik effektini kuchaytiradi va tomoshabining hissiy tajribasini boyitadi. Tahliliy jihatdan qaraganda, rejissura va aktyorlik uyg‘unligi sahnadagi dramatik maqsad va aktyorning ijodiy qobiliyatini birlashtiradi. Bu uyg‘unlik sahna san’atining sifatini oshirish, tomoshabining sahnadagi voqeani tabiiy va hissiy qabul qilishini ta’minlash hamda aktyorlik mahoratini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. Shu bilan birga, rejissor va aktyor o‘rtasidagi samarali hamkorlik teatr ijodining muvaffaqiyati va sahnadagi dramatik uyg‘unlikni ta’minlashning kalitidir. Umuman olganda, rejissura va aktyorlik uyg‘unligi – sahnadagi dramatik effektning asosiy omili bo‘lib, u sahnada tabiiylik, ishonchlilik va tomoshabining hissiy jalb qilinishini ta’minlaydi. Shu sababli teatr pedagogikasi va sahna amaliyotida rejissura va aktyorlik uyg‘unligini oshirish bo‘yicha ilmiy asoslangan metodlar va mashqlar ishlab chiqilishi muhim ahamiyatga ega. Rejissura va aktyorlik uyg‘unligi teatr san’atida sahnadagi dramatik effektini yaratishning markaziy omili hisoblanadi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, sahnada tomoshabiga yetkaziladigan emotsional ta’sirning samaradorligi to‘g‘ridan-to‘g‘ri rejissor va aktyor o‘rtasidagi uyg‘unlik darajasiga bog‘liq. Shu nuqtai nazardan, tahlil qilganda bir nechta muhim jihatlar ajralib turadi.

Birinchi, sahnadagi uyg‘unlikning asosiy omili – rejissorning sahna boshqaruvi va dramaturgik qarorlari bilan aktyorlarning harakat va ifodalarini birlashtirishdir. Rejissor sahnadagi voqea oqimini tartibga soladi, aktyorlarni mashqlar orqali tayyorlaydi va sahnadagi dramatik momentlarni kuchaytiradi. Shu bilan birga, sahnadagi har bir detal – jismoniy harakat, mimika, ovoz ritmi – rejissor tomonidan belgilangan dramatik maqsad bilan uyg‘unlashishi lozim.² Agar bu uyg‘unlik buzilsa, sahnada dramatik ifoda susayadi va tomoshabining hissiy jalb qilinishi kamayadi. Ikkinchi, aktyorlik mahorati va rolga kirish jarayoni tahlil qilinadi. Aktyor sahnada tabiiylik va ishonchlilikni yaratish uchun psixologik tayyorgarlik, emotsional xotira va jismoniy koordinatsiyani uyg‘unlashtirishi zarur. Stanislavskiy metodikasi va zamonaviy pedagogik yondashuvlar sahnadagi tabiiy ifodani shakllantirish va rejissor bilan uyg‘un ishlashni ta’minlashga xizmat qiladi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, rejissor va aktyor o‘rtasidagi muloqot va hamkorlik sahnadagi dramatik uyg‘unlikni mustahkamlaydi. Uchinchi, sahna boshqaruvi va rejissura jarayonida texnologik

1. ² Carnicke, S. M. *Stanislavsky in Focus*. Routledge, 2009. 45-b

imkoniyatlar ham tahlil qilinadi. Vizual monitoring, sahna dizayni va multimedia elementlarini qo'llash rejissor va aktyor o'rtasidagi uyg'unlikni yanada mukammallashtirishga yordam beradi. Bu usullar sahnada dramatik effektni kuchaytiradi va tomoshabinning hissiy reaksiyasini oshiradi. Tahlil shuni ko'rsatadiki, rejissura va aktyorlik uyg'unligi – bu sahnadagi dramatik effektning psixologik, jismoniy va texnologik jihatlarini birlashtiruvchi murakkab jarayon. Sahnadagi uyg'unlik darajasi tomoshabining sahnadagi voqeani qabul qilishi, aktyorning rolini ishonchli ifodalashi va teatr ijodining muvaffaqiyatini belgilaydi. Xulosa qilib aytganda, rejissura va aktyorlik uyg'unligi sahnadagi dramatik ifoda va tomoshabinning hissiy tajribasini ta'minlashda hal qiluvchi omil hisoblanadi. U faqat texnik mashqlar va sahna tashkilotidan iborat bo'lib qolmay, balki psixologik tayyorgarlik, emotsional moslashuv va ijodiy hamkorlikni ham o'z ichiga oladi. Shu sababli teatr pedagogikasi va sahna amaliyotida rejissura va aktyorlik uyg'unligini oshirish bo'yicha ilmiy asoslangan yondashuvlar ishlab chiqilishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar va manbalar

1. **Stanislavskiy, K.** *An Actor Prepares*. Routledge, 1989.
2. **Carnicke, S. M.** *Stanislavsky in Focus*. Routledge, 2009.
3. **Hodge, A.** *Twentieth-Century Actor Training*. Routledge, 2000.
4. **Moore, S.** *Theatre: Brief Version*. McGraw-Hill Education, 2014.
5. **Benedetti, J.** *The Art of the Actor: The Essential History of Acting, from Classical Times to the Present*. Routledge, 2007.